

Nemzeti Társalkodó

MEGLÖZSVÁRTT

12-ik szám.

FÉNYTÉREN.

Mart. 22-én

Tartalom: Az iszákos halála. (Dickens után).
(Végzet.) Börtönrendszer s' szabad falusoknál.
Eldoradói legujabb tudósítások után. Naplótöredékek. Holmi.

Az iszákos halála.

(Dickens után).

(Végzet)

Két napig mind hárman hon maradtak a nyomoru szobában. Azonban harmadik este, a' leány még sokkal rozszabbul lett, s kevés eleségök is elfogyott. Egyiknek közölök, kikerülhetlenül ki kellett menni, s mivel a' leány igen gyenge volt, az atya ment ki szürkületkor.

Némi orvosságot s' egy kevés pénzt koldult, melly azonban elég lett volna neki s' gyermekeinek egy pár napi szükségökre. Haza felé indult. Midőn a' korcsoma előtt elment, megállott pillanatra, tovább ment, ismét megállott egy pillanatra, s végre nem tudott elmentállani s' bement. Nem vett észre két embert kik lesben állottak. Éppen fel akarának hagyni keresésökkal, midőn megállása s' viszatérése figyelmöket felébreszté. Mikor a' korcsomába belépett, a' két ember is követé.

„Hideg van — igyank egy pohárkával együtt“ szölt az egyik s' egy tele pohárt nyujtott neki.

„S velem is egyet“ monda a' másik, s' ujból megtölté a' poharat mihelyt kiürült.

A' szerencsétlennek eszébe jutottak éhezö gyermekei, s' a' veszély, mellyben fia forgott. De mik voltak azok az iszákosnak? Ö ivott — s' csak hamar elveszté eszméletét.

„Ködös sötét az est Master Varden“ sugá egyik férfi fülébe, midőn végre haza készülne, miután a' koldult pénznek felét, mellynek birtokától talán leánya élete függött, megitta. —

„Éppen olyan estve, millyenre azoknak kik magokat elakarják rejteni, szükségök van, Master Varden“ sugá a' másik.

„Jó barátom“ monda, ki elsőben szölt s' egy szegletbe voná „mindenütt kerestük a' ficzköt. Tudósítani akarök öt hogy itt az alkalmas idő s' minden rendben van, de nem találtunk reá mert ö maga sem tudta megmondani, mikor Londonba jött, hová fogja magát rejteni. De csak itt van ugy-e?“

Az atya tagadólag felelt.

A' két férfi titkon intett egymásnak.

„Éjfélkor egy hajó fog elindulni, ha dalgály lesz, s' mi hajóra fogjuk öt szállítani. Mi már eligazítottunk mindent, más név alatt fog utazni, s' a' mi még jobb, a' hajóhér le is van már fizetve. Valóban szerencse hogy önt itt találtuk.“

Még egy poharat és ismét egyet tolának

reá, 's öt percz múlva az atya saját fiát, a nélkül hogy tudná, a' hóhér kezére adá.

Lassan 's kínos várakozásbanteltek az órák a' testvéreknek szomorú rejtekhelyökben 's feszült szorongással figyeltek a' legkisebb zöreijre is. Végre nehéz lépteiket hallották a' lépcsőkön 's nem sokára az atya betántorgott.

A' leány látta hogy ittás, 's eleibe ment a' gyertyával; hirtelen megállott, felsikoltott 's eszméletlenül földre rogyott. Egy férfi árnyékát látta meg. Két percz múlva testvére fogoly volt, hüvelyk csavarokkal lebilincselve.

„Nagyon jól 's láрма nélkül véghezment, köszönöm az öregnek“ szólt az egyik porosz-ló a' másiknak. Emeld fel a' leányt Tom — na csak csendesen leányasszony, a' sirás semmit sem használ. Már tul vagyunk rajta, 's nem lehet megváltoztatni.“

Az ifju egy pillanatra lehajolt a' leányhoz, 's azután sötétkomoran tekintett atyjára, ki a' falhoz tántorgott 's buta kábultsággal bámult maga körül.

„Hallgass reám atyám“ mondá oly hangon hogy a' részeg öszveborzadt. „Testvérem vére 's az enyém is fejedre száll. Soha egy atyai-nézést vagy egyszerető szót nem kaptam tőled, soha sem gondoltál velem, 's életben és halálban soha nem bocsátok meg neked. Bár hol 's bár mikor halj meg, én melletted leszek mint rossz szellemed. Ugy szólok mint holt, 's előre mondom neked atyám: a' milyen bizonyosan egykor teremted előtt fogsz állani, oly csalhatatlanul ott fognak állani ítélőszéke előtt gyermekeid is, 's igazságot fognak ellened kérni!“

Lebilincselte kezeit fenyegetve emelé fel, 's szemeit átfurólag mereszté a' reszkető öregre 's lassu léptekkel kiment a' szobából, és sem atyja sem huga nem látták többé innen a' síron.

Midőn a' komor télinap reggel a' szűk sikátorban a' piszkos ablakon keresztül a' nyomoru szobába behatott, felébredt Varden mély álmából 's egyedül találta magát. Felkelt 's körültekintett. Minden azon a' helyen állott 's feküdt, hol az elmúlt estve azt látni emlékszett, és semmi nyoma nem látszott hogy rajta kívül még más valaki hált volna a' szobában. Megkérdezte a' többiakokat és a' szomszédokat; de egyik sem látta leányát se nem hallott felőle. Öszvejárta az utzákat, 's a' tolongásban minden halvány 's beesett arcu

némber után tolakodott; de mind hiában, egyedül 's öszvetörve tért vissza estve padlás szobájába.

Több napokig folytatta még nyomozását, de leányának semmi nyomára nem akadt, sőt róla egy szócskát sem hallott. Végre kétségbeesve felhagyott a' kereséssel. Gyakran megfordult volt eszében, milyen könnyen lehetséges sőt hihető lenne, hogy leánya őt elhagyja, 's életét máshol nyugadalomban 's csendességben tölteni próbálja. Végre tehát csakugyan elhagyta hogy egyedül éhen veszzen. Csikorgatá fogait 's átkot szórt fejére.

Kenyerét az ajtó előtt koldulta, 's minden fillért mit könyörületesség adott, vagy könnyenhivóségtől kicsalhatott, italért adott. Egy év telt el, 's hónapok óta egy tömlőz fedele nyújtott védhelyet az idő viszontagságai ellen. Szinek vagy kapusikátorok alatt hált, mindenütt hol csak legkisebb védelmet lehetett eső és hó ellen találni, és a' hontalan szegénység legalsó lépcsőjén is, a' legirtózatosabb inség 's testi elalulás közepette is szakos maradt.

Végre egy sanyaru hideg éjjel ájultan rogyott le egy házajtó előtt Piccadilly-ben. Idő előtt elaszva, csupa csont és bőr, kísértet-hasonlitott. Pofái kékesek, behorpadtak, szemei beestek, fénytelenek, kialudtak voltak; térdei reszkettek, 's hideg borzadály futotta végig tetőtől talpig.

És most oly hirtelen 's egyszerre felmerülének lelkében gyalázatosan leélt életének sokféle jelenetei. Eszébe jutott az idő midőn még házat tüzet tartott, eszébe jutottak azon kedvesek kik akkor napjait megédesíték, míg nem ugy rémlett előtte, mintha gyermekeinek árnyékai sirjokból kiemelkedve előtte állnának, oly világosan, oly bizonyosan, mintha kézzel megfoghatná őket. Tekintetek, melyeket rég elfelejtett, voltak reá függesztve, hangok, melyeket rég nem hallott, hangzottak ismét füleiben. De mindez csak egy perczig tartott. Az eső patakként zuhogott le reá, 's éhség és hideg ismét öszverázkodtaták.

Nagy bajjal felvászorgott, 's reszkető lábait néhány lépésnyire vonczolá. Az utcza puszta 's hallgatag volt; néhány késő éjjeli vándorok sebes léptekkel haladtak tova, 's rekedtes hangja elhalt a' szélüvöltésben. Ujból öszverázkodtatá a' már érzett iszonyu borzon-

gás, 's vérét megfagyni érezé. A' kapusikátor szegletébe kunkorodott 's elalunni próbálta.

De az álom elkerülte meredt kibált szemit. Csudálatosan kezdett álmodni, azonban pedig ébren volt, 's eszméletén. Füleiben hangzott a' részeg dőzs pajtások jól ismert lárma, a' pohár ajkait érinté, az asztal válogatott csemegekkel volt megrakva, ő mind ezt világosan hallotta 's látta 's csak kezét kellett utánok kinyujtani, 's még is hallotta a' nehéz esőcseppek loccsanását a' köveken, tudta, hogy egyedül 's elhagyatva kuporog a' pusztá kövezeten, hogy a' halál araszról araszra közelget hozzá, 's hogy senki sem gondol vele 's segílyt sehonnan nem várhat.

Hirtelen felugrott irtózatossá ijesztés által felveretve. Saját hangját hallotta az éjjeli levegőben, nem tudta mit, sem hogy miért. Hallga! egy nyöszörgés! Ismét! eszmélete elhagyá; félig elharapott, öszvefűggés nélküli szókat dadogtak ajkai, kezei görcsösen beásódtak czombjaiba 's saját húsát akarták lemarczangolni. Közel volt a' tébolyodáshoz és segítségért kiáltott míg nem hangja elrekedt.

Felemelte fejét 's végig nézett a' pusztá hosszú utcán. Eszébe jutott hogy sokan a' népsalakjai közül, kik mint ő arra valának kárhóztatva hogy éjjel nappal az iszonyu utcákon bódorogjanak, a' magánosság mián megtébolyodtak, emlékezett hogy sok évekkel azelőtt hallotta, miszerint egy szerencsétlen hontalan egykor egy félre lévő szegéletben találtatott, 's hogy látták midőn egy rozsdás kést fent és szívébe döfte, mert a' halált eleibe tette az örökös hányódásnak. E' perczben el lön határozva; futásnak eredt 's előbb meg nem állott, míg nem eltikkadtan 's csak alig lihegve a' folyó partján állott.

A' W a t e r l o o-hid feljárójá lépcsőin csendesen leászott, lelapult és visszatartóztatá még lélekzetét, midőn egy éjör csapat ott előment. Soha nem dobogott rab' szíve, szabadság 's élet reményétől dagasztva, olly erősen olly sovárul, mint e' nyomorulté a' halálra kilátás miatt. Észrevétlenül maradt, 's mihelyt az örök lábkopogása a' távolban elhangzott, a' kikötőt képző iv alá lépett.

Eppen dagály ideje volt 's a' viz megnevesíté lábait. Az eső megszűnt volt, a' szél lecsilapult, 's minden nyugodt és csendes volt, olly csendes hogy a' tulsó partról a' leglassubb hangot is tisztán hallotta. Lassan hóm-

pölyögve folyt tova a' folyó. Csudálatos ábrándalakok emelkedtek ki a' habok közül 's intettek neki; sötét-tüzes szemek merűtek fel 's gunyolni látszottak késedelmezését, mialatt hátulról egy mély moraj előre toltta. Néhány lépést tett hátra felé, 's kurta rohanattal két-ségbeesetten a' habok közé ugrott.

Alig öt percz múlva ismét felbukkant a' viz színére, és mekkora változás ment végben e' rövid idő alatt gondolkozásában, érzésében. Élni, élni bár minő feltétel alatt, szegénységben, inségben, mindent, mindent csak meghalni nem! Kétségbeesve küzdött a' feje felett öszveütköző habokkal, és kiáltozott halálos szorongásában. Fia átka hangzott füleiben. A' partot, a' partot, o csak egy lábnyi száraz földet— a' legközelebbi lépcsőt szinte megfogható már, még csak egy tenyérnyivel közelebb 's meglön szabadulva— de a' dagály tova ragadá a' hid ive alá 's fenekére süllyedt.

Még egyszer felbukkant 's újból kezdé az életharczot. És egy perczig— egy kurta perczig— látta a' folyó partját, a' lámpákat a' hidon, mellynek ive alatt a' folyó öt magával ragadta, a' sötét habokat, a' ragyogó csillagokat 's a' sebesen tova szárnyaló felhőket, villámok cikáztak földről fel az égbe, 's rángottak szeme előtt, mialatt a' viz füleiben dörgött 's zugása őt elborítá.

Egy hét múlva 's néhány mérfölddel alább egy holttestet hányt ki a' folyó a' partra, egy felpuffadt csaknem formátlan holttestet— 's ismeretlenül és megsiratatlanul temtetett el az iszákos.

Börtönrendszer a' szabad

Indusoknál.

Eldoradói legújabb tudósítások után.

Múlt évi aprilis első napján köte ki Phlegeton, Martinique szigetéből indult hadi gőzös, Hudsonöbölben, a' szabad indusok arany és ezüst színben ragyogó 's a' természet e' szerelmi szeszélyeért Eldoradónak, minden költői képzemény és aranyszomj vágy tündérhónának, neveztetett talkkő partjain. A' hajói népség közt volt egy indus ifju is, kit sorsa gyermekkorában kiragadván szülői karja közül Liverpoolba vitt, 's ott európai nevelésben részesített, és ki most a' viszontlátás édes bevétel lön szerencsés köszönteni rég nem

látott honát. De hagyjuk őt magát beszélni.

Ősz atyám és öreg jó anyám körében csak hamar otthon lelétem magamat. Hugomra, ki délre bizonyos szolgálatjából hazatérendő vala, testvéri csókom várt.

„Hát olly szegények vagytok“ kérdém szüleitől „hogy hugom szolgálni kénytelen?“

„Nem szegényebbek“ felelé némi büszkeséggel atyám, mint más polgártársaink, 's leányom nem is szolgál béréért.— „Az még türehető volna,“ folytatá szomorúan anyám, „ha mégis becsületes embereknek szolgálna, de olly sepredéknek. —“

Atyám egyetlen komoly tekintete elég vala anyámat elakasztani, 's elfojtani arcán a kitörő keservet. „Lássd fiam, mondá innepélyesen atyám, „te a' miveltség honából Európából jössz, 's azért elnézendő embertársaid gyengéjét, annyival inkább az anyádét. Ó derék, tiszteletre méltó asszony, boldogítja ifjúságomat, 's szerencsésíti öreg napjaimat, csak az faj nekem, hogy a' korszellem haladtával nem képes egyező lépteket tartani, 's az emberszeretet és humanitas dolgában a' század tetőfokára emelkedni nem tud. Lássd fiam, mi itt a' szabad természet mezején, falusi egyszerűségben boldog emberek vagyunk, magunk urai, 's igazán szabadok, semmi más hatalmat felettünk nem ismerve csak az emberiséget, mellynek mindenben áldozni szent kötelességnek tartjuk, 's lássd ezt nem akarja ez asszony elismerni. Elveszhet az ő legközelebbi embertársa nyomorban és inségben, csak hogy ő és övéi bőségben dobzódhassanak. Ez házasságunk egyetlen keresztje, ez egyedüles harczunk.“

„Engedd, szólhassak én is, férj! Add embertársadnak, mi nélkül ellehetsz, nincs az ellen mit mondjak, de gonosztévők nincsenek hozzám olly közel, hogy őket felebarátaim körébe számítsam, és hogy mi azalatt kakuriczáat együnk és vizet igyunk, míg gazfiak bort dőzsölnek, hogy minket vadbőreinken kunyhónk rongyollott fedelén átszivárgó eső áztasson az alatt, míg tolvajok és gyilkosok selyem pamlagokon heverésznek, hogy nekem agg napjaimban rostálnom és főznöm kelljen azalatt, míg leányom rablóknak szolgál, ez mégis korszellem és század daczára is igen sajnós.“

„Leányod nem szolgál“ kiáltá lelkesülten atyám, „ő áldozik a' humanitás oltárán.“

„Ördög hordja el humanitástokat. Ha ti

e' sepredéket összesen felakasztattátok volna, ugy leányomnak nem kellene értök rostálni és mosni!“

„Asszony! egy embert megölni? az istenség képét?“

„Hát te nem lösz nyulakat és tyukokat agyon?“

„Istenség képmásai azok?“

„Tán rablók vagy gyilkosok?“

„Rablók és gyilkosok nem; de a' szellemek, ki halandó burookban lakozik, ki ebben idomul és értségi tökélye felé törekszik, nem szabad még erkölcsi botlás esetében sem a' testi kötelek alól felmentetnie, nehogy egy igen koráni átmenet az új életbe, melly felnyilando előtté, őt éretlenül vigye a' nagy szellemek együletébe, minek az élet itt alatt csak előiskolája. A' gonosztévőt nem árthatóvá tenni czélunk, bosszu hozzánk illetlen, és a' visszatorlás gondolatja nem áll a' század magosán. Vérontás általában ellenőkre van az ujjabb erkölcstani eszméknek.“

„De egy pár diófaért ti egymást százan-ként agyonveritek!“

„Azt te nem érted, asszony! az már egészen más. Férfi férfi ellen nyílt, egyenes csatában, egyenlő fegyverekkel, egyforma nap alatt, hol a' harczot mindenik egyszerre folytathatja és egyszerre kezdheti el, ez nyílt tusában egy tisztos párviadal, mit a' férfi becsület követel, ezt ha bár nem helyeseljük is, de eltűrjük. De egy embert, ki ha gonosztévő is, még is ember, megkötve vesztőhelyre hurczolni áldozattulok gyanánt, 's a' könyörtelen vasat védtelen mejjébe döfni, ez nemtelen, ez gyalázatára van a' kor szellemének. Hogy a' század magosán megállani 's e' részben az emberjogoknak eleget tenni lehessen, ugy legalább fegyvert kellene adni az elitétnek, hogy magát a' hóhér ellen védhesse. Így határozva istenítélet, de emberi bírak hibazhatnak. Ha bűnének tanujelei látszanak is—hát nem csálhatnak azok is? Ha tettét megvallotta is—hát nem tehetette-e ezt is csak bírái elámitása tekintetéből?—Nem! mi őt nemárthatóvá teszszük, 's így felkapaszkodunk a' század magosára.“

„De, kedves atyám, egy kemény fogság nem rosszabb-e a' halálnál? 's a' bűnös a' legszorosb vigyázat alól is el nem illanhat-e?“

„Egy kemény fogság nem is állhat a' század magosán, 's a' mi az elillanást illeti.“—

„Nem lesznek bolondok, — szóla közbe anyám, — mert hol kapnának olly jó éskönnyed életmódra?”

E' közben a' parton nagy népcsoport lön. Mi is oda futánk 's kapitányomat két fehér köpenyben burkolt férfival heves szöcsatában lelők. Kérdésekre azt mondá anyám, hogy ezek két fogházörök emberszereteti palástban. Ők a' börtön csarnoknak, melly egy halmon a' part felett királyi fényben ragyogott, ablakából látva, hogy a' hajónéphez tartozó három ember megkötözve vitetik, rögtön oda szaladtak 's az embervédbotocszával illetve őket oltalmuk alá vevék minden boszu és büntetés ellen. A' kapitány egy tüzes ifju, büntető jogával akara élni, de a' két Karaiba a' humanitas nevében azzal fenyegetődzék, hogy legkisebb ellentállásra öt hajója árboczára függeszteti, 's midőn a' nép a' fenyegetődzést teljesíteni igen késznek kezde mutatkozni, a' kapitány e' szókkal: „be bolondok vagytok” háta fordíta 's a' hajóra sieté.

„Kövessük” szólta atyám, „a' jobbulási jelölteket.”

A' dolgozó lakosság nyomorult kunyhói sorai közt sieténk egy pompás csarnokhoz. A' bemenetnél két ór állott, kik az előtők elmenő foglyok előtt tisztelet alázattal hájták meg fegyverüket. A' börtönörök karjaikat nyujták nekik 's felsegíték a' tizenkét kölépcsőn. Nyomukba valék 's busult anyámmal és önbüszkeségtől ragyogó atyámmal az előterembe lépénk. Ez egy négyszög kövekkel padlazott tágöblü hűs tér volt, oszlopsorral kerítve, mellyek előtt padok valának. Mindenik oszlopon egy fekete tábla függött e' felirattal „tisztelet a' szerencsétlenek.” Itt kérék a' foglyokat keveset várni, míg három szolgálaton lévő polgár, három töltött nagy karszékot előhoza, mellyeken hely foglalni a' jobbulási jelölt urak méltóztatának. Egyszersmind három hőszin öltönyű hölgy járula hozzok, 's borral 's frisitőkkel kinalá őket. A' legszebb hölgy pedig levén nyakendőjét, azzal homlokaikról az izzadságot letörle. „Ez hugod” sugá anyám, 's én ölelésére akarék sietni, de atyám e' szavai „ne gátdol emberségi szent kötelességei teljesítésében” hátratartának. Ekkor megjelent a' főfelügyelő, kétfelé veté fehér palástját, tisztelettel levevé kalapját, mélyen meghajlék a' gonosztévők előtt, kéré tessenek csak ülve maradni,

's leüle szembe velök a' köpadra, 's melléje a' hat alügyelő; míg a' fiatal reszkető hölgyek féltérden levevék a' foglyok lánczait. Most kezdődött a' kihallgatás, 's a' főnök így szólta hozzok: „Uraim, mi ugyan nem tudjuk mivel vádoltatnak önök; de mivel legkisebb kétkedésünk sincs annak igaz volta felől, mit mondani fognak, egész illedelemmel vagyunk bátrak kérni, sziveskedjenek velünk védokaikat közölni.” — Kissé zavarodva tekintgetének a' jó madarak egymásra, 's végre a' kormányos ki egyik vala közölök így dörögte: „Kapitányom a' vihar alatt délkeletre parancsra evezem, hol én mint tapasztalt hajós, szirtot véltem, 's ekkor az engedelmség ellenére a' parancsnak ellenszegültem.” — 'S egyebet nem tud! — Hm! igen is nem tagadhatom, hogy alkalmat nyujték a' pártütésre. — „Bocsánat, mond a' felügyelő, hogy félbeszakítani bátorodom, de az nem tartozik a' dologra, hanem valami mentségi okokat.” — „Nem tudom tisztán, de úgy gondolom, hogy a' kapitányhoz is ütöttem.” „De mentőokait kérem!!” — „Ekkor beronték a' hajószobába, hol a' pálinka volt, 's egy hordót a' fedélre görgetve, kiütők fenekét, 's leittuk magunkat.” — „Tehát mámorosan, — elég.” —

A' felügyelők összesugának, 's a' főnök csak hamar ezen ítéletet mondá: „Mégfontolván hogy a' vádlottak az engedetlenség bibájában magokat vékeseeknek ismerték; megfontolván továbbá, hogy talán előjárójokat iskézzelettel illeték, mint vallják, de a' mit, mivel tisztán nem emlékeznek, valóban nem állithatni; megfontolván azt is, hogy ezen önkényes vallomás nem tekinthetik kétségtelen tanúsításul vétköknek, mivel meglehet ezt bíráik elámitása végett vállák, a' század szellemével pedig 's az emberiség elveivel ellenkének más idegen tanukat is az ártatlanok elnyomására használni; megfontolván még azt is hogy ők magok megvallják mámoros voltukat, mit lényeges enyhítő oknak tartunk; megfontolván végre, hogy mindazáltal a' büntetés az eltántorultak jobbitásaul és másoknak elrettentő példaul szolgáland: igazsággal megegyezőnek tartjuk a' bünteleneket három napi nyugházi büntetésre kétszerezett élelemmel, jó polgártársainkat minden költségek hordozására ítélni.” Az elítéltek ekkor a' hölgyeknek átadatának, kik is őket fogházakba vivék.

Hugom, kit délkor a' legelső polgár leánya vált fel emberszereteti szolgálatában, visszatért hozzánk, 's együtt atyánktól vezetve elindulánk a' jobbító intézet minden zugja vizsgálatára. Az udvaron egy mord tekintetű magas növésű férfijött előnkbe, kezében hatágu korbáccsal, mellynek mindenik ágán egy egy ólomgolyó csüggött. Ő mint az intézet fenyegető mestere ismerteté meg magát 's vezetőül ajánlkozék. Nem tagadhatom a' kinszer kezében némi ellentétül tünt fel nekem mind azzal, mit eddig láték, 's ezt anyámmal közlém titkon, ki vállvonitva inte hallgatnom. A' tiszta arany színű kövekkel kirakott udvaron át a' kertbe vezetteténk, melly igen kellemesen vala rendezve, 's mindennemű nemes gyümölcsökkel, virágokkal és lugosokkal ellátva. Egy hosszú sétány vitt egy virágövedzte körhöz, mellynek közepén egy rózsahalmon ült egy gyermekgyilkosnő, ölében lévő kis bányát csokolgatva, míg a' sétányon karóltva ballagának néhány utonálló rablók a' vagyoni egyenlőségéről és az emberi közjogokról vitatkozva. Egy nagy viztartónál, mellynek márvány medre körül gyöngytyukok és aranypávák terjengeték ragyogó tollaikat, hat szűz hölgy, leányai a' legelőkelőbb polgároknak, vízmeréssel 's edények töltésével foglalatoskodának, mellyeket a' polgármester 's néhány községi tagok kistargonczákon egy fürdőházhoz czepeletek, holott némelly égetőnők számára hideg frisdő vala készítendő.

Most egy vonzó kényelmű nyárilakot pillanték meg, mellyhez közelebb menve a' felvont zsalukon át néhány pongyolán öltözött csinos dámát egy kerek asztal körül puha pamlagokon heverészve láték, kik theat és csokoládét szürcsöltek, mialatt fiatal hölgyek legyezőikkel a' léget frissíték nekik. Ezek szerencsétlen méregkeverő nők valának, kik itt egészen ártalmatlanokká változtatva, e' jobbító mulatóban erkölcsi tisztulást nyerendők. Bemennünk nem engedték, minthogy uri látogatást csak megszabott órákon szoktak elfogadni.

Tovább menénk 's egy kis cserjén tul egy tág kertligetbe jutánk, hol özek, nyulak és ürgék ugráltak, 's melly hely egyedüles mulatója vala a' csekélyebb bűnösöknek pl. vadlopóknak, bamis pénzesinálóknak, ügyárulóknak 's több illy szörű börtüeknek. Kissé meg-hökkenve torz kinézésétől e' tisztító vadaskert

némelly lakóinak, kik izmos tegezzel vállukon 's több fajtyukkal terheltén betyárosan balagtak, sieténk a' nehezebb osztályu börtön-szobához, mellyek a' kert végén egyik csarnokszárnyat foglalák el, 's minden oldalról erős vasrostélylyal voltak kerítve. A' mint belépénk földszint csalogató étekgőz csapott meg egy konyháról, hol egy francia szakács a' legizletesb étkek tálalásával foglalkozék. A' bájosan alázengő asztalimuzsika lépteinket egy lépcsőzeten felsietteté, 's milly látvány! több mint ötven terhes gonosztévő pompáson terített dús asztalmellett dőzsöle. Amultomat e' pazar lakomán egy éles sikoltás metszé félbe, hátratekinték, 's egy vad arczvonalu dühönczöt láték mint pofoz egy segélyért kiáltó ifjat. „Mi baj“ orditá a' börtönmester, „ki mer e' szentelt falak közt zajt ütni?“ „Ártatlan vagyok, nyöszörgé az elkinzott, e' verekedő ur szolgálatára rendeltetve, csak az előmbé adott parancsot követém, midőn az ő kívánatát egy második palaczk pezsgő után nem teljesítém, mire ő dühbe jött, rám rohant, 's eldöngetett. Elégtételt kívánok! Ha gonosztévő is ez az ur, de azért még sem szabad egy becsületes polgárral illy gorombán bánni!“ — „Ne mocskolja ön ezen urat, — kiálta haragveresen a' börtönész, — ha ön becsületes, annál jobb, de az nem ad jogot önnek egy eltántorultat szemrevetéssel illetnie; azért lakolni fog ön, 's a' büntetés után bocsánatot kérend ez urtól.“ Alig hangzék el az utolsó szó, 's a' sulyos korbács ólomgolyói a' szegény elkinzott polgár hátán tánczolóának. Most értem, mire való a' korbács. 'S a' verés meg sem szünt, míg a' rablótól, ki csak tizszer gyilkolt, az ártatlan bocsánatot nem kért.

(Folytatása következik).

Naplótöredékek.

I.

Berlin, august. 17én, 1843.

Pöröszhon fő 's Europa egyik első rangu városát holnap elhagyandó vagyok. Csupán azon ok is, miszerint másfél évi lakhelyemet hagyom el, elegendő volna arra, hogy nehéz és szorult kebellet távozzam, mert a' megszokás lebéköző láncz, melly öntudatlan, sőt — igyakori példa mutatja — nem akarva is kapcsol a' tárgyakhoz; azonban berlinből távozásomat nem pusztán a' megszokás nehezíti. Igaz, sok van itten, mi kivált hosszabb

mulatásra kevés kedvet nyújt az idegennek: a' többek közt a' porosz ismerkedni nem szerető természete, vagy ha a' történet reá kényszeríté hogy ismerkedjék, lelkesség 's bizodalmas őszinteség nélküli társalgása—mi a' német-nemzettel közös magabazárottság—'s egy önalkotta világba-szokásnak a' következménye—nem igen ajánlják Berlint társalgási szempontból. Én nem mondom mikép a' porosz magaviseletében ne volna gyöngédség, hiányzanék egy bizonyos könnyűség, melly nélkül élelhetlen-unalmassá válik a' társalgás—ezek mind feltalálhatók, és olly mértékben, hogy az első benyomás után kedvezőn ítélsz felőlük; azonban többszöri együttlét, gyakori szócsere után kitűnik, mikép azon kalászok, mellyek a' porosz gyöngéd szavai, udvarias magatartásában jó aratás reményével elődbe lengenek, nem birnak szemmel, de meddők üresek. Hiányzik beszédökből egy bizonyos bensőség, nem mondom gondatlanul odavetett, de apránként odaengedett bizodalom, mi nélkül az együttlétnek nem sok sikere lehet, 's a' társalgásban csupán száraz kórók cserélthetnek ki. Továbbá nem hiányzanak itten azon árnyékoldalak is, mik rendesen minden nagyvárost jellemezni szoktak. Miként a' tárgyoknak bizonyos időben maguknál jóval hosszabb árnyékuk van, úgy az erény a' jóval nagyobb bűn, a' jóság sokkal terjedtebb gonoszság árnyékával jelenkezik meg itt is, mint Europa akármedly más nagyvárosában, 's hogy a' magosabb tudományosság és általánosabb műveltség e' tekintetben nem tesznek itten kivételt, azt a' szegénységnek tulajdonitom, ezen az elaljasodás egyik legáltalmasb kutfejének, mi rövid ittmulatás után is fetünhetik a' figyelmező idegen szemében. Ezek mondom 's más felhordható okok a' berlinbeni huzamosb tartózkodást nem teszik fellelte vonzóvá; azonban vannak elsősegei, vannak fényoldalai is, mellyeknek sugáraiban el-tűnik minden árny, 's így mig egyik kezével hogy úgy szóljak visszataszít, addig a' másikkal szelíden magához csatol. Tudomány és művészet tagadhatatlanul honosak lőnek henné, 's ki nagyra tudja méltatni az elsőből folyó szellemi hasznokat, 's van képessége felfogni azon élvezetet, mit az utóbbi szokott nyújtani, az Berlinben nem fogja magát meg-
 unni, könnyen nélkülözendi a' társalgási örö-möket. Ezek nélkül Berlin túskebokor volna,

melly csupán karczol és szur, tudomány és művészet rózsatővé varázsolják e' túskebokrot mellynek töviseit ellehet nézni a' rózza szépsége, 's égi illatjaért. Virágiért megszerettem e' túskebokrot 's így nemcsak megszokás, de ennél fontosabb tekintet is nehezíti távozásomat.

Ma hogy felébredék, fájdalmasan hatarám a' gondolat, mikép ez utolsó napom Berlinben. Midőn csak huzamosb időre is távo-zunk, szeretünknek búcsút szokás mondani, 's ez annyival illendőbb ha örökre távo-zunk. Ugyan miképen vegyek búcsút Berlintől—gondolám magamban—'s elhatározám búcsu-vétel fejében még egyszer megtekinteni előt-tem érdekesb pontjait. Megjártam még egy-szer a' felséges egyetemet, hol százhatvan tanító lámpájánál kétézerre menő ifjuság gyuj-togalja értelem mécesét, elviendő az itt szer-zett világot a' föld legtávolabb zugaiba, mert Europa majd minden tartományából, sőt Ame-rikából is található itten tanulókat; ismerék angol, orosz, lengyel, görög, spanyol ifjakat, sőt finn-rokoninkból is kettőt. Betekinték a' nagyszerű museumba, melly mindig tárva áll a' szobrászat és festészet barátainak, 's nagy haszon eredményével ajánlkozik a' kutató ré-giségbuvárának. Itten két, három órányi idő alatt roppant útat tehetni az időben: végig kisérhetsz a' figyelmes néző a' szobrászatot ki-fejlődésében, idomtalan egyiptomi kezdetétől fogva azon tetőig, mellyre a' görög szellem által emeltetett; a' festészetet egyszerűbb vo-násaitól a' magas tőkélyű corregio-raphael-és rubensi művekig. Ennél nem lehet kedve-sebb utazás, mert a' szellem birodalmában történik, hol örök lombozatú vidékek és tá-jak szépségén gyönyörködik a' szem, hol nem szólitatunk meg útlevel 's tiltott portékák i-ránt, mert ezen országban gondolatokat hor-doz magával az útas, mik harminczad alá nem vethetők. Ha a' gazdag termeken keresztül vándoroltál, az elhaladt tért tekintve kicsi ú-tat tevel, de lelked bágyadtságán észrevehe-ted, mikép a' számtalan szépségek szemléleté-ben elfaradtál. — Megtekintém még utoljára Némethon egyik főrangú szobrásza Rauch-nak atelier-jét, mi Berlin legkitűnőbb nevezetessé-geinek egyike. Láthatni itten a' nagyhirűmü-vész minden eddigelé készített jelesebb műve-it, másolatokban, mik között igen érdekes új-donságaért a' 'hársok alatt' című utcza kez-

deténél nagy Fridrich emlékére felállítandó szobornak mintája, ittott félig elkészített szoborfejek és alakzatok hevernek, hasonlóan azon bugához, melyből az ékes színű pillangó csak egyik szárnyát dugta ki, 's erőlködik az idomtalan burokból teljesen kiverekedni. Ugy hiszem annak, ki maga is megkísérté valamely költői gondolatnak külsőt adni, legyen az márványban, legyen a' hangok, színek, a' vagy a' rimék köntösében, felette érdekes látvány, mint lesz a' költői gondolat láthatóvá a' művész vésője alatt, mint lelkesíti meg az élettelen követ beléteremtett phantasiája, — édesen emlékezend vissza azon órákra, melyeket Rauch műhelyében eltöltött. Ezen valóban érdekes helyről haza vivő útam a' dalszínház mellett vezetett el. Bucsutekintetet veték a' gyönyörű épületre, hova hasonlóan szellemi élvezet emléke kapcsol. Ugy tekinték reá, mint a' borszerető az előtte üresen heverő kupára, melyből az utolsó cseppeket is kiüríté, 's nincs reménye azt — legalább hamarjában — újból megtölthetni, mert valóban az ember úgy beleszerethet a' zenébe, mint a' részeges az italba. Van egy zene- és itálrészegség. Ezek annyiban egyeznek egymással, hogy mindenkiben felvidittatik a' szív, de különbség is van közöttük: az itál szesze nehezzé teszi az agyat, a' zenéje szárnyakat ad a' gondolatoknak. Az itál föld felé vagy is igazabban föld alá, azon tájhoz vonja a' testtel együtt a' szellemet, hová a' képzelet a' poklot szereti helyezni; a' zene a' menny felé emeli azt. Berlinben csaknem a' részegségig beleszerettem a' zenébe — azonban itálrészeges-pajtásom ne örvendj, hogy be nem czimborádra leltél: útunk nem egy irányban megy — elkell válnunk — te a' pokol felé folytatod azt, én a' menny felé vitetem.

Még egy igen érdekes hely délutánra maradt, ez a' Thiergarten. Búcsusétám ezen nagy kiterjedésű népkertben egy jeles német ismerősömmel tévém, kivel odamenő utamban töreténesen találkozám. Ámbár ezen ifjuval töltött időmet, nem mondhatom elpazaroltnak, mindazáltal jelen találkozásomnak nem igen örvendék, mert az ember gyakorta van olly hangulatban, miszerint sokkal jobban esik magagával társalognia — illy hangulatba hozza mostan távozm-kelletésem, illy hangulatban válek többnyire mindig, midőn a' Thiergarten-

ben sétálék, hol megszabadulván a' nagyváros figyelem-lekötő cziczomáitól — a' lélek, a' természet egyszerűbb, de édesebb örömet nyújtó szépségein gyönyörködhetik. Ha a' hársoros 'Unter den Linden' című utcán, melyet a' berlini Europa legszebb utcájának tart — végig menél, 's átléptél a' nagyszerű brandenburgi kapun: magad egy messze kiterjedő kertben találod, hol a' magas fenyű-bükk-és hársfák rengeteget, a' virágos rónácskák szabad mezőt, 's az ide oda kanyargó tó kigyózdó folyót képviselnek; hol egyszóval a' határtalan természetet látod keskeny határok között, 's ez a' Thiergarten. Néhány száz lépést tévén belseje felé, figyelj egy kissé magad körül, 's két hangot fogsz észrevehetni: az egyik egy örökös zugás, mely a' város fellett emelkedik, a' másik egy örökös zengés, mely a' természet lauján támad, 's keblednek különös érzésbe kell jönnie, mert ekkora, illy határozott ellentétre ritka alkalmas lehet figyelmezhetni — 's ha figyelő léptekkel tovább vonulsz a' kert belsejébe, észreveheted hogy a' természet szava mindinkább erősödik, a' zugás ellenben mindinkább kisebbedik, azonban arról is meggyőződhetel, mikép az utóbbi nem enyészik el egészen, mert azt háromszázeczer lakó küzdése alkotja. A' Thiergarten falusi leány beszéde, 's lelkülete főbb jelleme természetesség, kin azonban látszik hogy nagy város közelében van, mert piperézi magát — piperéje a' franczia modoru sétányok-nyilegyenes szekér-és lovagútakban, és sok más ékesítéseken van. A' várostól legtávolabb fekvő sétányain is találkozhatni valakivel, mert az nagy mértékben látogattatik: a' szerelmes ugyan is itten sohajtja ki keblebuját, itt csinálja terveit a' kalandor, szellemi munkája után itten sétálja meg magát a' tudós és író 'stb. 'stb.

Mentovich Ferencz.
(Vége következik).

Holmi.

Minden nagy a' kegy templomában, csak ajtói olly alacsonak, hogy csak mászva mehethni be rajtuk.

Ez 's ez nagyon rosszúl beszél ön felől: mondá valaki bizonyos embernek, ki a' világot igen jól ismerte. — Azon nem kevésbé csudálkozom, felelé ez; holott én soha semmi szolgálatot nem tettem neki. —